

KÜRESEL REKABET

Hidayet Ünlü KESKİN*

Mustafa ÖZEL, *Küresel Rekabet*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1994, 196s.

Mustafa Özel'in derlediği *Küresel Rekabet* isimli kitapta birden fazla yazara ait toplam on dört yazı bulunmaktadır. Kitapta yer alan bu yazılar rekabete ve kapitalizme farklı bakış açılarından ışık tutmaktadır. Bu yazılardan ilki ABD'li bir iktisatçı olan *Lester Thurow'un* görüşlerini belirttiği "*Kafa Kafaya Rekabet*"dir. Thurow , yeni dönemin rekabet biçimi ne olacak dolayısıyla kimler kazançlı çıkacak ve bu rekabette çarpışan tarafların "kapitalizmleri" hangi bakımdan farklılık gösterecek sorularına yanıt aramaktadır. Thurow'a göre bireyci Anglo/Sakson/İngiliz/Amerikan kapitalizmi bir tüketim ekonomisi yaratmıştır, "toplulukçu" Alman/Japon kapitalizmi ise bir üretim ekonomisidir. Anglo/Sakson şirketleri sadece karı ençoklaştırma peşinde koşarken, Alman/Japon şirketleri, "stratejik fetih" diye nitelendirilen bir oyun oynamaktadır. Amerikalılar tüketim iktisadına inanırken, Japonlar üretim iktisadına inanmaktadır.

Michael Porter'a ait olan ikinci yazı "*Ulusların Rekabetçi Üstünlüğü*"dür. Porter bu çalışmasında modern rekabetçiliğin kaynağını araştırmaktadır. Porter'a göre "Bir ulus neden rekabetçi olur?" sorusu yerine "Bir ülke neden(nasıl) bir sanayide başarılı uluslararası rekabetçilerin üssü haline gelmektedir?" sorusunu sormak gerekmektedir. Porter hiçbir ülkenin her şeyde rekabetçi olamayacağını ve bir ulusun beşeri ve diğer kaynaklarının sınırlı olduğunu belirttikten sonra ideal olanın bu kaynakların mümkün olan en üretken alanlarda kullanılıp geliştirilmesi olduğunu açıklamaktadır. Ayrıca ulusal ekonominin sağlığı için bazı sanayilerdeki piyasa konumları kaybedilmek zorundadır. Porter, verimsiz sanayilere sübvansiyon, koruma ve

* Arş.Gör., SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı

bunun gibi teşvikler sağlanmasının ülke ekonomisinin kalite artışını yavaşlatacağını belirtmektedir. Porter, yazısında son olarak da liderlik vizyonunu üzerinde durmakta ve liderlerin sadece şirketleri üzerinde değil aynı zamanda sanayileri üzerinde de derin etkiler bıraktıklarını belirtmektedir.

Üçüncü yazı *Robert B. Reich'in "Küresel Ağlar"* isimli çalışmasıdır. Reich'e göre gelecekte "ulusal" şirketler ve "ulusal" mallar olmayacaktır. Geleceğin ekonomileri yüksek hacim ekonomileri değil yüksek değer ekonomileri olacaktır. Reich'e göre önemli olan, her hangi bir malın imalinde, hangi ulusun yurttaşlarının ne değer kattığı, ne tür bir tecrübe kazandığıdır.

Kitaptaki dördüncü yazı, "*Rekabetçi Üstünlüğün Mimarisi*" isimli çalışma *John Kay*'e aittir ve *Kay*; rekabetçi üstünlüğün kaynağının temel olarak "mimarî" olduğunu belirtmektedir. Yani şirket ve şirket çalışanları, müşterileri ve tedarikçileri arasındaki sağlıklı bağlardır. *Kay*'e göre sorulması gereken soru "Nasıl farklı olabiliriz?"dir. Ayırt edici yetenekleri dört kategoriye ayırmıştır. Bunlar: Yenilik yapma, şöhretli markalar geliştirme, stratejik aktifler(imtiyazlar) elde etme ve en kritik yetenek olan mimaridir.

"*Büyük Tercihler*" isimli beşinci yazı yine *Michael Porter*'a aittir ve esas olarak Amerikan kısa vadeciliği üzerine yazılmıştır. Araştırmalara göre Amerikan şirketlerinin projelerinin sadece %21'i uzun vadeli iken, Japonların projelerinin %47'si ve Avrupa şirketlerinin projelerinin %61'i uzun vadeli. Dolayısıyla Amerikan sisteminde hissedarlar ile yöneticiler arasında çıkar uyumsuzluğu bulunmaktadır. Amerikan şirketlerinin yöneticileri kısa vadeli kar rakamına ve hisse senedinin borsadaki değerine haddinden fazla duyarlı iken Almanya ve Japonya'daki yöneticiler firmanın uzun vadeli rekabetçi konumunu sağlama almaya çalışmaktadır. Porter, Amerikan şirketlerinin esnekliklerini sürdürmelerini fakat bunun yanında uzun vadeli planlama yapmalarını ve hissedarlar ile yöneticiler arasındaki bağların kuvvetlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ortaklar daha çok hisseyi daha uzun zaman ellerinde bulundurmalı ve şirketlerde daha aktif rol oynamalıdır.

Altıncı yazı *A.J. Volg'un Alvin Toffler'le* yapmış olduğu "*İşletmelerin değişen yapıları: Alvin Toffler ile Söyleşi*" isimli söyleşidir. Alvin Toffler geleceğimizi tanımlayan değişimlerin kimin denetiminde olacağını araştırmaktadır. Bu söyleşide Toffler içgörülerini bugünün ve yarının işletmelerine uygulamaktadır. Toffler'e göre imalat sanayi bacalarından duman tüten döneminden kalma geleneksel şirket bürokrasileri yirmibirinci yüzyıl piyasasının meydan okuma ve fırsatlarına cevap vermeye uygun değildir. Şirketler bunun yerine bilginin iktisadi gücün anahtarı haline geldiği bir dünyada rekabet edebilmek için çeşitlilik ve esnekliğe odaklanmalıdır.

Porter'a ait olan yedinci yazı "*Sanayi Liderlerine Nasıl Hücum Edilir?*" başlığını taşımaktadır. Porter'a göre pazarda aslan payına sahip şirketlerin işini kapmaya çalışmak, yapılabilecek en tehlikeli işlerden birisidir. Fakat lidere başarıyla hücum edilirse o zaman piyasa gücünün ve ona eşlik eden karın bir bölümü ele geçirilebilir. Güçlü bir lidere karşı

yapılan saldırının başarılı olması için çeşitli şartların yerine getirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Sekizinci çalışma, *Kuniyasu Sakai'nin "Japon Sanayiinin Feodal Dünyası"* adlı eseridir. Sakai, Japon sanayiinin feodal yapısına içeriden ışık tutmaktadır. Ünlü Japon markalarının sadece birkaç büyük sanayii şirketi tarafından imal edildiğinin sanılmasının aksine feodal bir hiyerarşi içinde, tepeden tabana doğru genişleyen bir altmüteahhitlik primadi olduğunu açıklamaktadır. Sakai, küçük ve orta büyüklükteki şirketlerin Japon sanayiinin bel kemiğini olduğunu ve imalat kesiminin %99'unu oluşturduklarını belirttikten sonra tepede ise tıpkı feodal dönemin han'ları gibi büyük şirketlerin yer aldığını belirtmektedir. Küçük şirketler bir üstteki için üretim yaparlar. Şirketler asla başka yerde iş aramak için sanayii gruplarını terk edemezler. Böyle bir şeyi deneyen olursa kimse onlara iş vermez. Bu gün bir Toshiba han, bir Hitachi han, bir Matsushita han varsa altlarında da binlerce toprak kölesi yani taşeron küçük şirketler bulunmaktadır.

Kenneth Curtis'e ait olan dokuzuncu yazı "*Japonya Yatırımı Doymuyor*"dur. Yazıda; Japonya'nın ekonomik durumu incelenmektedir. Yazara göre Japon ekonomisi yeni bir genişleme dönemine girecektir. Curtis, Japonya'nın yapmış olduğu yatırım rakamlarını verdikten sonra ülkenin hem iç bünyesini hem de uluslararası olma özelliğini güçlendirdiğini açıklamaktadır.

Onuncu çalışma *Lester Thurow'un "Avrupa Evi"* isimli yazısıdır. Thurow'a göre Avrupa Evi dünyanın şu ana kadar ki en büyük iktisadi pazarıdır. Thurow, bu durumdan en büyük zararı üçüncü dünya ülkelerinin göreceğini açıkladıktan sonra Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin birer ikişer bu evin avlusuna kabul edileceklerini, bu durumda da dünyanın diğer düşük ve orta gelirli ülkelere Avrupa pazarlarının ciddi biçimde kapanacağını belirtmektedir. Ayrıca sermaye ve idari yetenekler Doğu ve Orta Avrupa'ya doğru kaydırılacaktır. Bu durumdan etkilenen sadece üçüncü dünya değil, ABD ve Japonya dahil tüm yabancı ülkeler olacaktır. Yirmibirinci yüzyılın ticaret kurallarını Avrupa Evi belirleyecektir.

On birinci çalışma "*Komünizmden Kapitalizme Geçiş*" isimli *Lester Thurow'un* yazısıdır. Thurow, Doğu ve Orta Avrupa'nın AB ile bütünleşmesinin büyük sıkıntılara neden olacağını açıklamaktadır. Sadece Almanya'nın kendi doğusunu hazmetmesi bile ciddi sorunlarla yüklüdür. En büyük mesele, zihniyet çatışmasıdır. Bu ülkelerin insanlarını yeni bir çalışma düzenine alıştırmak kolay olmayacaktır.

On ikinci yazı yine *Lester Thurow'un "Yirmibirinci Yüzyıl Kimin Olacak"* isimli çalışmasıdır. Yirmibirinci yüzyıl kimin olacak sorusunun üç muhtemel cevabı bulunmaktadır: ABD, AB ve Japonya. Büyük olasılıkla hegemonyalar şeklinde kesin bir liderlik söz konusu olmayacaktır. Fakat yine de bu güçlerden birisi öne çıkabilir ve erken davranan muhtemelen uzun süre önde kalacaktır. Thurow ABD ve Japonya'ya oranla yirmibirinci yüzyılın en şanslı oyuncusunun Avrupa Birliği olduğunu vurgulamaktadır. Yazar eğer

doğru taşları oynarlarsa ABD ve Japonya ne yaparlarsa yaparlar AB'nin hakim güç olacağını açıklamaktadır.

On üçüncü yazı *Paul Erdman*'ın "*Almanya, Rusya ve Çin*" isimli çalışmasıdır. Erdman'a göre güçlü bir AB gerçekleşemez. Çünkü Almanya'nın doğruya doğru genişlemesi ve Rusya'yı bile içine alabilecek kadar kapsamlı bir Alman nüfuz alanı kurması güçlü bir olasılıktır. Rusya'nın ıslahı ise en az 50 yıl alacaktır. Batılı reçeteler Rus ekonomisinin kısa sürede düzeltilmesine yaramayacaktır. Buna karşın Çin'in geleceği ise son derece parlaktır. Çin, komünist siyasi yapılardan vazgeçmeden serbest piyasayı gerçekleştirmeye çalışmakta yani iktisat atını siyaset atının önüne oynamaktadır. Rusya'da olmayan fakat Çin'de olan en önemli faktörlerden biri girişimcilik ruhudur. Erdman Çin'in yakın geleceğin büyük oyuncularından birisi olacağını belirtmektedir.

On dördüncü çalışma *Hans-Heinrich Nolte*'nin "*Küresel Toplum İçinde Avrupa*"sıdır. Küresel toplum yeni bir olgu ve Avrupa yayılmacılığının bir eseridir. Yazar yayılmacılığı ayırarak incelemektedir. Birinci dönemin önemli gücü tacir, ikinci dönemin sermaye, üçüncü dönemin ise endüstriyel güce dayalı ordulardır. Kısaca Avrupa sisteminin on birinci yüzyıldan beri süre gelen küreselleşmesi 20. yüzyılda küresel toplum içinde Avrupa hakimiyetinden kurtulma süreçlerinin ön şartlarını ortaya çıkarmış olsa da henüz kurallarda temel bir değişime yol açmış değildir.

On beşinci ve son çalışma ise *Mustafa Özel*'e ait "*Küresel Rekabette Japon Şirketleri: Tarihsel Kökler*" isimli yazıdır. Yazar küresel toplum içinde "hegemonik" güç olmaya niyetli tek Avrupa kökenli olmayan ulusun Japonlar olduğunu açıkladıktan sonra Japon ekonomisinin güçlü isimleri olan Mitsui ve Mitsubishi örneklerinden hareketle, Japon sanayileşmesinin bazı tarihsel yönlerine ışık tutmaktadır.

Kısacası bu kitapta yer alan yazılar dünya sistemi küreselleştikçe merkezdeki güçler arasındaki giderek şiddetlenen iktisadi, siyasi, kültürel ve askeri rekabetin içeriğine çeşitli perspektiflerden yaklaşmaktadır.